

ЧОН ВУРГЫЖЕШ*Поэме*

Жап эрта да эрта.
Кече кечым поктеҥак толеш.
Шерыжат, кочыжат
Погынат ұмыр корнышто тич.
Лыштак огыл чонлак:
Чарныде вургыжеш, вургыжеш,
Ала-можо эре
Ишыкта шўмпералтышым пич.

Юл ўмбалне мардеж
Тарвата озырканым коклан:
Ала-мом кумыктен пытараш ямде —
Шыде тугай!
Лач тунам мый ачамын
Пытаргыш шомакшым колам...
Пуйто угыч шарла Мланде мучко
Индешымше Май.

Шарналтеш, ачием
Юарлен толшо шошо еда
Сад-пакчашке лектеш да
Онча ыле ош олмапум,
Кочын шыргыж ойла ыле:
“Вот, адакат пеледат...
А могае саскатше лиеш гын,
Каласе-ян, кум?”

Мый элнен воштылам:
Кё пушентым лўмда гын тыге?
Тудо Эльба нерген
Ала-мом ойлыштеш, ойлыштеш.
“Джон,— манеш,— лу корштен
Ондалалтмым шарнет я укс?
Ик салтак котелок гыч
Вўд йўмым вашлийме шотеш?”

Ўмбакем ончалеш,
Ниялта шыматалын ўпем,
Первый ужмо гай ялым
Мучаш гыч мучашке шымла:
А ялнаже кугу —
Пел уремыш ок шокто йўкем,
Тыгажк вич урем
Шўдыр семын вич вельш шарла.

Мый, ньога, Кугу сар дечын
Лу ий эртен шочынам.
Кушмо семын гына,
Ачием умылашак тўчен,
Пел шинчашкыже вик
Илыш кылым кычал онченам
(Вес шинчажым тушан,
Йот мландеш, ўмырешлан коден).

Олмапу кызытат
Кажне майын эре пеледеш.
Мый миём тудын дек
Ынде шкетын, ачам деч посна.
Пацката ўдырем,
Нойыде, йыр куржталын модеш:
Яллан ок ўр пырчат —
Тудо чўчкыдын тыште уна.

“Джон чўчў”, — манамат,
Ўдырем элненак воштылеш.
Да тыгодым мый шкемым
Ужам адакат пагыт вошт:
Ачием ойлыштеш
Воктенак пуйто угыч-уэш —
Колыштам, нерв чымалт,
Кўрышташ мутшым йўршын ом тошт:

“Эльба, Эльба, йот вер,
Тый моткочак тораште улат.
Джон, шарнет, вашлийна
Сер воктен шошо кечын тушан?
Келшымашым эре
Аралаш товатлен, мый тылат
Лўмешет олмапум шынденам,
Пўртылалын, тышан.

Ожно годымсо ик
Шотлан толшо йўла ден келшен,

Тыйым “кум” манынам,
Тыйым, лишыл эгертыш да тан:
Эн осал сут тушманым
Пырля лаштырген-кошарген,
Ончыкшат неле годым
Полшаш йолташла, куатан.

Тыланет өпкелаш
Кумылем ок тарване пырчат:
Ойырен капыр тукым мемнам
Ик радам гыч висш.
Но садак ушанем,
Коло-кумло ий, курым гочат
Мландивалне илаш тунгалеш
Икоян данле еш...”

Тыгерак кутырен
Семален олмапужым ачам —
Шыжым нелян кечалтше укылам
Ястаренна пыкше.
Ий еда тўзланен,
Кече деке шуялын парчам,
Мўндыр кум, шуенак,
Товатат, нел Карайым лукшен.

Маньым, шошо еда
Ачисм, сад-пакчаш легялден,
Олмапу деч саскаж нерген
Йодыштын — мом гын сора?
Я олмаж верч йўлен?
Ой, уке — неле пагыт эртен:
Тудо жапын ларна
Лийин огылыс чылтшак яра.

Кызыт раи умылем,
Мо верч чонжо ачамын йўлен:
Пылышсман йонтеныт эре
Я Корей, я Вьетнам...
Джонжо верч ойгырен,
Джонжо верч шўм-чон вургыж илси,
Ушанен — кумжо вес ег умбаке
Ок лўй нигунам.

Эльба серыш шумеш
Ик гана веле огыл тудат
Колымаш ден тўкнси —
Путырак неле лийин Арденн!..

О, кузе куанен —
Каласаи огеш сите мутат! —
Вашлиймекс йошкар шүдыран
Сарзым шошо эрден.

Коктын, кид кормыжтен,
Икте-весын шинчашке ончен,
Шүдө моло гаяк юарленыт:
Войналан — мучаш!
Ынде корно — мөнгеш:
Шочмо мландышт омсшышт кончен —
Тул коклаш ужатен,
Шүм пелашышт сөреныт вучаш.

Ачисымын вучен
Пөрсьег вий деч посна кодшо ял...
А мынярын эше
Кызытат станций корныш ончат?!
Шергын шуын моткоч
Шем тушман деч саклалме пиал:
Обелиск-влак воктене
Пеледыш ок кошко тачат.

Йывыртен Джон кумжат:
Йорло енлан молан кўлын сар?
Сокыр пульо йымак
Вуйым чыкыме кōн гын шуэш?
Но пален огыл Джон,
Тўнямбалым могае туткар
Авалта пеш вашке,
Хиросима ўмбалне пудешт.

Но пален огыл Джон,
Шочмо элжым могай пўрымаш
Сар эрлашын вучен,
Пентагонышто ылыжын йышт.
Шонкален дыр салтак
Шочмо вельш йōршеш пōрчялаш,
Бомбо йўр деч утлен,
Кеч лияш ынде туштыжо лышт.

Онкын курныж гай сар
Ачисымын шинчаж ден ыш тем —
Кумло талук поктен,
Тудын сусыржым почо уэш...
Эн паштенге шомакше
Ила эреак ушыштем:

“Тый дечет... уныкам...
Уныкамак уждем ыле... пеш”.

О, айдемын шүм-кыл
Тукым верч ұмыр мучко күлтка:
Шочшын шочшыжым ужмо деч
Шерге пиалже уке!
Иканаште от шиж
Нунын верч вургыжмаш ұмылкам,
Чон рентгсныш шогал —
Волгалтеш тудо вүрвем йотке.

Жап эрта. Мыйынат
Чумырген-чумырга ныл тесте.
Сугыньжат ачиемын шукталтын,
Эше — кум пачаш!
Ўдырем-влак йомакым ячат,
Кишла пёрдын, кастен...
Эх, мыняре онгай мутпёрдемжым
Нангайыш кочашт.

Шүгаржат торарак,
Савырнен она шу ме эрс.
Но воктенже сшалын лийде
Огеш код ик шошат.
Ок мондалт нгунаам
Түрлө моло пеледыш йөре
Мўндыр “кумжын” пөлек —
Олмапун пеледалтше укшат.

Олмапужо гына
Чот шонтемын, шарлен, лыдырген.
Но воктенже вож деч
Рвезе рүдө-влак вуйым нөлтат.
Да ўмбақышт ончен,
Шонкалем адакат Джон нерген:
Очыни, тудынат
Мый гаяк шочшыж-шамыч илат.

Ушаналме шуэш,
Нуно эртышым сайын палат.
Түрлө пакыс шоякым
Чын дечын моштат шүгынчен.
Ушаналме шуэш,
Мыйынак тыныс эрым аклат:
Тидьн верч мыйынат,
Нувынат ачанан вүр йоген.

Мый ом пале, ачамын
Джон кумжо ила я уке,
Но Америкын ушышто
Але лийшап Эльба сер...
Курымаш илыш верч
Йонгалтеш таче мыйын йүкем —
Тек эре вашлиеш
Пиалан Мландынам тыныс эр.

Юл үмбалне мардеж.
Юл воктек лектына ме ешге:
Тылзе ончыч тўняш
Шочшо эргым шыман шыргыжеш.
Тыгакак уныкам
Кидыштем вўчкынем мые шке...
Садланак вургыжеш,
Шўм-чонем чарныде вургыжеш.

Пальме лийына: у автор

Дина РЫЧКОВА

ОТ КЕРТ МОНДЕН...

От керт монден тый нигунам
Шыман ончалын шыргыжмем.
От керт монден тый нигунам
Ласкан тўрветым шупшалмем.

От керт монден тый нигунам
Висвисан олыкым, Немдам.
От керт монден тый нигунам
Пиал ден йылгыжше шинчам.

Сенетак гын вара монден —
Йолгорно лийын шуиналтам.
Сенетак гын вара монден —
Лай омо лийын пўртылам,

Эр кече лийын шупшалам,
Вўд толкын лийын бндалам,
Лыжга мардежла ниялтем,
Висвисла мые шыматем.

Сенетак гын вара монден...
Садак мый тыйым йўратем!..